

علوم، اقتصادیه و اجتماعیه

مجموعه کلا

هر آيت اون بشي کوني نشر اولنور

مؤسلى :

احمد شبيب، رضا توفيق، محمد جابريه

مذمومات:

حریت مذہبیہ : احمد شبيب . — اوکوست قونت : خالدہ
 صالح ، صالح ذکی . — تجارت اودالری : محمد جابريه . —
 اخلاق نفوسہ تأثیری : رضا توفيق . — مصرده بحران
 مالی : علی سجاد . — نشریات ووقایع اقتصادیه : محمد جابريه .
 فرانہ اختلال کبیری : احمد شبيب .

مدیر و صاحب امتیازی :

محمد جابريه

نسخه سی : ۱۰ غروش

استانبول

امور ابارہ و تحریریه : باب عالی جاده سنده هروز مطبعه سی ، نومرو ۶۶

افرادك نفوسى

بر جماعت افردى — ايسنى كوتوسنى ده حساب قاتمق اوزره —
 نظر تبعه آلىنجه، حداوسط اوزره بولان اشخاصك « قابليات اخلاقيه »
 Aptitudes morales « سى نه ايسه على الاطلاق او جماعتك
 قابلياتى ده اودر . فرضا ترك جماعتك اكثريتى تشكيل اينن برچوق
 افرادك ، قابليات معنويه جه متشارك اولدقلى كيفيات ته ايسه ، ايشته
 اولرك مجموعى (ترك) ملتك خصائل اخلاقيه سى ، ترك چهره مليسك
 شمائل ممتازه سى اولش اولور . بويله اولونجه — يعنى ، شخصى وخصوصى
 فرقلدن صرف نظاره جنسى اولان خصائل مشتركه نظر اعتباره
 آلىنجه — او كى اوصافك عمومته بردن « اخلاق اجتماعيه »
 Morale sociale « ديرلر .

شيدى مجرد بردستور صورتنده معروض بولان بو حقيقتك ماهيت
 معناسى مبهم قلامق ايچون ايضاحات كافيه ايسر . مثال اوله رق ينه
 تركلك اوصاف اخلاقيه سنى تبع ايده لم وفرض ايده لم كه تركلك :
 جسوردرلر ؟ تهلكدن بك اوقدر قورقازلر . مزاج اعتباريله دخى .
 سيكىرلى اولمقدن زياده صوغوق قانلى درلر . ناموس وهله ناموس عائله .
 محافظه سنده بك متعبد و بك فدا كاردلر . حتى بو حق مقدسه نجاوز
 ايندلر حقنده مرحمتسز بيله طاورانيملر ؛ فقط اصلاً مرحمتسز ومنتم .
 دكلدرلر . حيواناته قارشى بيله مرحمتپورانه بر صحبت كوسترلر .

بیا با تجلیاره قارشی بر خصوصت مخصوصه اظهار ایتزلر . اختلافات عریقه منافعتك تولید ایده بیه چکی حس رقابت اونلرك کولکنده شدتلی بر هیجان حصوله کتیره چك قدر قوی و محسوس دکلدر . الخ ! .. الخ ! ..

دیگر طرفندن ده بانیلیرسه قطعاً مقتصد دکلدرلر ؛ قازاندقلر نی همان دیرلر . دیمك اولویورک احتیالات مستقبله بی وجوه ممکنه بیه دوشونوب — تقریبی بر صورت اوزره اولسون ! — تقدیر ایده مزلر ؛ بناء علیه دور اندیش وعاقبت بین بیه دکلدرلر . مسافره ، اجنبی قارشی مکر مدرلر . فقط کندی اولادلرینك اسباب معیشتی سکتیه او غرانه جق ، کندی عائله سنك غداسنه تعرض ایده چك درجه لرده دخی اکرام ایتدکلری اولور . قعاعتکار ومتوکلدرلر . لکن بر ایشه بالذات تشبث ایده بیلک خصوصنده دخی جسارت عقلیه لری یوق کبی در . اطاعت پروردلر ؛ فقط صبرلری توکنوبده ایش حدی آشدن صکره ، باشی کسه لر سوز آکلاماز ؛ منطق دیکله مز « ترك عنادی » اظهار ایدرلر . فی الاصل صفوت قلبه مالکدرلر ؛ فقط حیلله یولنی بشقه لرندن کوروب او کره نیرلرسه بجره میه چك درکلرده قالمازلر . الخ ! .. الخ ! ..

ایشته توضیح ماده ایچون بر مثال اولسون دیه کلیشی کوزل عرض ، و ترك ملتك مایه فطرتنده موجودیتنی فرض ایتدیکم شوقا بیلنر وقابا بیلنر لکلر ترك جماعتك وسطی اوله رق انمودجی یعنی نمونه سی اوله بیان بر شخصده فی الواقع مشاهده و مطالعه ایدیلیرسه ، ترکلرك اخلاق اجتماعی سی ، اك صادق ترك نمونه سی اوزرنده تتبع ایدیلش اولور .

مع مافیه ترکلرك ایچنده علی الافراد ، يك مقتصد و یا خود مرحتمنر و یا خود قورقاق ، الحاصل یوقاریده فرض ایتدیکمز اوصافه کلیاً مباین بعض حصائل ایله مفلور اشخاص دخی بولونه بیایر . مانع دکل ! ..

چونکه اوکې افرادك اخلاق خصوصیه سی علی العموم ترك ملتده فرض
ایند بکمز وعصر لر د نبری آثار و افعالی مشاهده آیلد بکمز اوصاف اخلاقیه یه
پك بکمز مدیكې ایچون استننا آتی تشکیل ایدر ؛ بناءً علیه او حیثیله احوال
اولونه بیایر .

اخلاق اجتماعیك اهمیتى — اوروپا فیلسوفلرینك تعیر شاملجه —
«اورغانیق» = Organique اولسی اعتبار یله در . یعنی هر فردك مکتسبات
شخصیه سندن اولوب ارثاً منتقل و بر صورت مخصوصه اوزره تعضو
معنویتده داخل ملکات جنسیه دن بولونمی سیبله در . بوجنسدن اولان
خصائلره حکمای اسلام ، «ملکات راسخه» دیرلر ایدی ؛ وانلری
«وهبی» = Innées عدایدرلریدی . حتی «قصری» = Involoutaire
فرض ایدنلرده اولمشدرکه شایان نظر در . [۱]

ایشته بویه ، افراد جماعتك طبیعت معنویه سنده مرکوز اولان خصائل
فطریه وجنسیه نك هیئت مجموعه سنه «اخلاق اجتماعیه» دیرلر . و صد
[۱] (قصری) تعیری (فیرمدرک Inconscient) مناسنه ده کلیر ؛ حتی
کتب اسلامیه ده بومعا ايله استمالی اغیلدر . بوتعیرك شایان نظر اولسی ده فیکریجه
بر حقیقت پسیقولوجیه یه توافق ایتسیدر . (الکساندر بین) ، (سپنسر) ، (هکسل) ،
(میل) ، (ووند) کبی ه مشهور پسیقولوجلر دیورلرکه : برقابلیت ، بدایت امرده
شعور ايله — یعنی Conscient اوله رقی — تجلی ایدر . دیمک اولو بورکه دماغزك مراکز
مدرکه سی ایق حرکتمزی سیر و اوکاشعور من اولور . اوحرکت ، اوقابلیت کثرت تکرر
سایه سنده (افعال قصریه = Fait inconscients) منزله سنه اینر . ارتقی دماغ اوکې
وقوتادن خبردار اولماز . ایشته بویه (طبیعت ثانیه ! ؟) اوله جق درجه لرده
(اعتیادی = Habituel) بر شکل و صورت آلان قابلیاته بض پسیقولوجلر
(Organique) دیمشلر . اکزیا ده ارثاً انتقال ایدن خصائل بلکه بونلردر . بونلر
برملت افرادینك صمم روحی ، سرمایه وجداتی تشکیل ایدن قابلیات اصلیه و مشترکه
دندرکه فی الحقیقه شعور ايله علاقه لر قلامشدر . اونك ایچون (Inconscient)
مقابلی اوله رقی بونلری (قصری) تعیری ايله تمیز ایتك تعیین اصطلاحده
برموفیتدر .

پیشنده بولوند یغمز علم ، اخلاقك الحق بودرلوسنی نظر اعتباره آلوب
تبسغ ایدر . اخلاق شخصییه بی تمیز ایدن اوصاف خصوصیه ایله قطعاً
اوغراشماز .

بوندماعدا بر مهم نقطه دها وار ؛ اونوتما می یز ! علم اجتماعی نظر نده
« اخلاق » تعیرینك معناسیده براز بشقه در ؛ علی الاطلاق « اوصاف
وقابلیات » دیمکدر . مثلاً کیمیا بر ترکیب عضوینك اوصافی نه نقطه نظر دن
تحلیل و مطالعه ایدرسه ، علم اجتماعی دخی بر جاعتك اوصاف وقابلیات
جنسیه سنی اویله جه تبسغ ایدر . یعنی حد ذاتنده « اینی » ویا « کوتو »
اولسندن زیاده جهمتك بقاسنه لازم ویا خود فنانسه خادم اوله بیلسنی اعتباریله
قیتی تقدیر ایدر . [۱] شو تقدیر جه بر فرد نه نسبتله (اخلاق حسنه) دن
معدود اوله بیانی بعض خصائل ، جاعته نسبتله (اخلاق ردینه) دن
صایله بیلیر . دها اینی اکلاتیم : فرضاء عادی معناسیله مرحت بر خصلت
مستحسنه در ؛ بونده شبهه یوق . افرانه نسبتله بوخصوصه بهره دار تمایز
اولان افرادی جمله من تجیل ایدرز وایتملی یز ! لکن علم اجتماعی - تجارب
مخصوصه سنه بناء - مرحتك بودرلوسنی - یعنی بلاقید و شرط ضعیفیه
یاردیم وفداکارلق معناسیله اشخاصده تجلیسنی - بك او قدر خوش کورمز .
ایستکه مرحت بر جاعتك افرادی آره سنده « تعاون = Solidarité »
صورتیله وقوع بولسون ا ... حتی معاملات تجاریه ، صناعیه ، حقوقیه
الحاصل حیات مدنیه مزك هر صفحه سندن مهم و متعدد مثالل ابراز
ایدرك بر درجهیه قدرده اثبات ایده بیلیرکه ، اجتماعی بر نقطه نظر دن باقیلد یعنی
تقدیرده ، مرحتك تعاوندن بشقه بر صورت معنیه سی اوله میور . « جمعیت » ده .

[۱] بوسایق نظره بوروتلن تنهاته — هر نه موضوع ایچون اولورسه
اولون — (Etude objective) دیرلر ؛ هنوز علم نلییه مزده بوکا معادل بر
ترکیب معین بوقدر . حالبوکه اهمیتی درکاردر .

اخلاق شخصیه ده کی معناسیله ، مرسته بکزر برخصلت مخصوصه ، هنوز ،
یوق ۱۰۰ .

« فضائل = Vertus » تعبیریک معناسی ده بویه دره علم اجتماعی ده چوق
بکن بوکله ، « فضل = Avantage » متامنده استعمال اولنور . مثلاً
« Vertus biologiques » ترکیبی اوروپا بلرجه مشهور وشایع اولمشدر .
فقط بوندن مقصود اخلاق کتابلرنده کوردوکنز وجهله « فضیلت »
سوزینک معنای خصوصیتی دکلدر . فرضا بر بناتک هر درلو موانع
طبیعیه وعوامل مؤثره قارشى مقاومتی تسهیل وحیاتی تأمین ایدن
اوصاف وقابلیات عضویه نی مراد ایتمک ایچون اوتعیر قوللانیلرکه شو
وجه استعمالنه نظراً جامع الکلمدر . « Vertus économiques »
« Vertus militaires » وامشالی کی ترکیبلر دخی ، علم اجتماعیه ،
یعنی حیثیت معنایله تاقی اولنور .

بنده بوراده « Vertus sociales » تعبیری اومعناده قوللانه جقم ؛
یعنی بوتعیریک شامل اولدینی کیفیاتی برطاقم اوصاف وخصائل فطریه
کی تاقی ایده جکم که اونلرک قیتی — نفس الامرده یعنی حد ذاتنده
En soi — ای وکوتو اولملریله دکل ، طوغریدن طوغری به حیات
اجتماعیه وطولانیسیله نفوس عمومیه به صورت تأثیری اعتباریله تعین
وتحقق ایده چکدر . الحاصل آچیق سوبلیهیم ! . . . اخلاق اجتماعیته
خود بخود ایسی ، کوتوسی اولماز ؛ نفوسک تزايدینی ، سعادت بشریه ته
آرتمه سنی موجب اولانلری ایدر ؛ تناقص نفوسی مقتضی وفقروفاقه نی
داعی اولانلری کتودر .

تعبیرات اصطلاحیه ده قطعاً اهمالی جائز اولیان شو معنا فرقلری ده

۱ کلاشلد قدن صکره اصل موضوع بحثہ کیریشہ لم : [۱]

بر جعتی تشکیل ایدن افراد آره سنده بر چوق مناسبات صمیمیہ وارد رکہ هرکس بونلرک وجودندن خبرداردر و اہمیتی بر درجہ یہ قدر اولسون تعقل ایدہ بیلیر . حکمت طبیعیہ نظرندہ بر « کتہ » نك ، کیہ نظرندہ بر « ترکیب » ك جزء فردلرینی یکدیگرینہ ربط ایدن و اوکتہ نك هویتی ، شکل حاضرینی محافظہ ایلین « قوۃ الاصله » = Force de cohésion نہ ایسہ ، « مناسبات بین البشریہ » = Rapports intra-individuels « ده — علم اجتماعی نظرندہ — همان اونك کبی در . بناء علیہ بومناسباتک احسن صورت اوزرہ تأسس و جریانی ، جماعتک مسئلہ حیاتیدر . دوام آہنکی ده دوام صحت و موازنہ سیدر .

بومناسبات نامعدودہ ، جنسارینہ کورہ تصنیف ایدیلیر . و الحاق اوسایہ ده قولایقلہ مطالعہ اولور نہ بیلیر ؛ دیمشدم . — بوندن اولکی نسخہ ده . — مناسبات عائلہ ، مناسبات تجاریہ الخ الخ ! کبی جملہ مزہ یکدیگرینہ باغلا یہ رق همان بزہ نفع و ضرر ده بر بریمزلہ دائما علاقہ دار بولوندوران روابط اجتماعیہ ارہ سنده ، همان اقدم و اہمی مناسبات اخلاقیہ مزہ در ؛ دیہیلہ حکم ! . . . زبرا مناسبات سائرہ مزلہ بونك اودرجہ صمیمیتی وارد رکہ هانکیسی هانکیسنہ اساسدر ؛ لایقلہ تبین ایدہ مزہ ، و تبعات اجتماعیہ ده بولونانلر برینی دیکرینہ سبب عدایتمک مسئلہ سنده . دور و تسلسل دائرہ فاسدہ سندن چیقوب قور تولہ ماز . مثلا :

« بو آنہ کلچہ یہ قدر حکومتک سوء اداره سنہ سبب ، مناسبات

[۱] علم اجتماعی ساحہ سنده (تبعات تحلیلیہ = Etudes analytiques) یہ زیادہ سیلہ یاردم ایش اولان بوءنا فرلرینک تعینندہ (مalthus) ، (سنسر Spencer) ، (داروین Darwin) کبی علای حکما نك چوق هہی اولشد .

اخلاقه منزه او بشو نسزلنی میدر؟.. یوقسه بو اویتو نسزلنی انتاج ایدن حکومتزک
 سوء اداره سی میدر؟.. دیه برسؤال وارد اوله جق اولسه بو کادر حال کسیدر مه
 بر جواب ویره بیله جک عالم بولونه ماز؛ چونکه حقیقه تده بو ایکی حاکم لازم و ملزوم
 قیلندن اولدینی — بالتحقیق — آکلاشیایر . بو بحث ، یورطه ایله
 طاووقدن هانکیسنگ ذات و زمان اعتباریله متقدم اولدیغنه دأر معروف
 اولان مسئلهیه بکزر . واقعا بر حکومت رذیله نك باشلیجه سبب وعلی ،
 او حکومتی وجوده کتیرن ملنگ سیئه ذلتی در . ایش اورادن باشلار .
 بونده شبهه یوق ! .. ایسته اونک ایچوندرکه « مونسکیو » کی حکمای
 سیاست :

« هر ملت مستحق اولدینی حکومته نائل اوله بیلیر . »

دیشدر .

اساساً حقیقت بو مرکزده اولقله برابر بر حکومت مستبد و رذیله نك
 نه درجه لرده مفسد اخلاق اولدینی ده تاریخده دلائل باهره و براهین
 عدیده سیله ثابت اولشدر .

علی الاطلاق اخلاق مجتهدده مدققین حکما بودور و تسلسل دأر سندن
 قور توله مامشدر .

« عجبا سوء اداره و اونک لازم غیر مفارقی اولان فقر و سفالت و بو
 مثالی سیئات اجتماعیه سوء اخلاق موجب اولان اسباب زمره سندنی در ؟ .. »
 یوقسه سوء اخلاق می بوسیئات اجتماعیه نی تولید ایدنیور ؟ .. »

ایشته بوسؤالده هر هانکی نقطه نظر دن باقیابده جواب و برلسه
 طوغر و در . چو ؛ که سیبیت علاقه سیله یکنیکرینه صمیاً مربوط اولان
 بو ایکی صنف سیئات آره سنده تلازم وارد . اونک ایچون اولمی درکه
 بو مسئله لری حل ایتمکه اوغراشان متفکر لر و مدققلر ایکی شق اولمش

«بورقسی تکمیل فلاکتلری، سینات اخلاقیه عطف واسناد ایتش؛
دیگر قسمی ده سینات اخلاقیه ومدنیه نك اسبابی جماعتك سینة ضمیمتده
آرایه رق، جمله سنك منشای «وهن اجتماعی» = *Dégénérescence sociale*
در دیمش.

شیدیلک بومستله نك مناقشه سی بزجه ملتزم دکلدر . یالکز شوراسی
صریحدرکه بواکی صنف حادثات اجتماعیه دن هانکیسی دیگرنه سبب
اولورسه اولسون، بوسیتانك طوغرودن طوغرویه سعادت اجتماعیه،
حیات ملته، وطولایسیله نفوس عمومیه یه قطعی برسوء تأثیری، بر تأثیر
تخریبی واردر . بز همان اوقدرینی بیله لم ! ..

دوشونولسون ! .. ابونك یکدیگرینه اعتماد ومحبتی وهر ایکسنك
اولادینه مرحمت وشفقتی اولمازسه، پدر قازاندینی پاره یی عائله خارچنده
سفاهت یولنده اسراف واستهلاک ایدرسه، والده نوزادك - ایلک صفحه
حیاتنده ! - تربیه صحیه سنی اهمال ایدرسه، لوازم حیاتیه سنی تهیه واحضار
خصوصنده تقید ایلنرسه، کندی وجودینی تخریب ایتماک ! ایچون
همه ویرمکدن امتناع ایدرک زواللی یاوروی - غدا ی طبیعیسی اولان -
آنا سودندن محروم براقیرسه، برطقم صنعی مرتبات غدا ییه ایله بسله مکه
چالیشیر، ویاخود برسود آنانك سودینه حواله ایلرسه، محبت حقیقیه نك
آغوش تربیتندن محروم اوله رق بویون او چوجقدن، بویوک بر فعالیت
حیاتیه امید اولنه میه جنی کبی لزومی درجه سنده بر مقاومت عضویه دخی
یکله نیله خنز . ایلریده - هم ده عمری وفا ایدرسه - عوامل مؤثرده
قارش ی ایکی ده برده مغلوب اولوب درلو درلو خسته لقلره مقروض قاله جنی
طبیعی در . ذانآء شفقت مادرانده دن بویله محروم اوله رق بویون چوجوقلرک
- هنوز يك کنج ایکن - یوزده یکرمی بشی، ذات السخایای درنی دن،

صيراجه دن، كيمك وباغرى صاق ورمندن تلف اولوب كيدييور . نوضايعات
ايتايتيستيقلره ثابت اولمشدر . قورتولانلر دخى وقتدن اول هرمرسيده
اولويورلر . سنلرينه نسبتله شمائل وجهيه لرنده كوروان اختيارلق علائى،
غريب وچيركين برتضاد تشكيل ايدييور . ادامه نسل امرنده كى قابليت
فطريه لرى دخى بك آز بر زمان ظرفنده توكنيور . بوچوروك آدملاك
على الاكثر همان ايكنجى بطنده نسللرى منقطع اولويور . بوكا دائره
بعض قيودات ايتايتيستيقيه واركة بك مكمل اولمسه بيه شايان نظر وملاحظه در .
بك مدنى مملكتلر كى پاى تحت اهاليلى مياننده بك چوق قادينلر واردركة
براى كى بطندن برى ميه ويرمك وظيفه سنى — عمدآ — اهمال و ترك ايتش
اولدقلى ايچون طبيعت عادله اونلردن اوقابلىتي بوتون بوتون نزع ايتمك
درجه لرينه وارمشدر . اونلرده غددات لبنيه فعاليتدن اوزون برمدت
حاطل قالدنى ايچون بوسوتون كوچولش وكورلشمشدر . حياتى ذوق
شهوانى يه حصر وبوتون قواى عضويه سنى بواغورده صرف ايدن بيكرلرجه
قادينلر واردركة قادينلر كى اهمم وظيفه عضويه سنى الى الابد تعطيل ايدم بيلمك
ايچون بلا لزوم عمليات جراحيه قاتلانمشلردر . بر قدح جين ايچون
قيزى اوكنه كان شقى مدنيت حواله وتسليم ايدم بك درجه عياشلق
خضيقى مذلت دوشمش بيكرلرجه اسافل واردركة حس ابوتى تميز ايدن
صحابت اولاد خصوصنده كوپكلر قدر قابليت كوسترمه ماشلردر . شبه سز
نماك متمدن بك اصلاح قبول ايتم كى كورون طبقه اسافلنه منسوب
اولان بوزواليلر جماعتك اكثريتنى تشكيل ايتم؛ فقط پاره يالكر بو طبقه ده
اولسه بر درجه يه قدر اهون اولوردى . طبقات علما احبابنه مخصوص
امراض اجتماعيه ده وار !!! . كيسه سز قالان همشيره سنه يارديم ايتمك
مجبوريت مزعجه سندن قورتوله بيلمك ايچون ، اوني برزلك آغوش

سفاهتنه آتوب براقانلرك عددی كیتدكجه تزايد ایدیور . بوتون بوسفالت اخلاقیه نك اسباب معنویه سی هیئت عمومیه سی اعتباریله بر « فلسفه حیات » تشکیل ایدیوركه خلاصه مضمونی ، دستوری ، شوجهلنك معناسنده مند مجدر صانیرم :

« مدت حیات پك قیصه در . بو ذوق عالنه بركان بردها كلز . شومدت قلیله ظرفنده وسائط معاشدن ممكن اولدینی قدر استفاده اتملی . نفس هر شیئه متقدمدر . ذاتاً غوغای حیات بار معیشتی تحمل كنك از بر درجه یه واردیر مشدر ؛ برده اولاد بلاسی ، عائله غائله سی چكیلیر درد دكلدر . بر عائله تشکیل ایدوب بیک درلوقیدلره ، مجبوریتلره كیرمكن ایه طفیلی كینمك وایز براقامق اك عاقلانه كیدیشدر . »

ایشته حكمت حیاتی بومعناده اكلا یوب تاقی ایدنلرك عددی بر جماعتده حدندن زیاده چوغاله حق اولور ایه شبهه یوقدركه اوجساعت ایچون تهلكه اضمحلال حاضر لانش دیمكدر . زیرا انانیئت حس مفراطی ایلله ذوقپرستلك حرصنك اداره حیاتده مسابقه سندن متولد اولان بو خط حرکت ، اربابی اك قیصه یولدن اوچورومه کوتوروره برکت ویرسینكه اووانی ذوقپرستلرك جهان سفالته براقدقلری اولاد طبیعیه نك تربیه و اصلاحنی کندیلرنجه بر مقصد مقدس عدایدن فداكارلرده یوق دكلدر . وقتیلله اولاد غیر مشروعه ، ذیمدخل اولدقلری بر قباحتك حقسن همده پك حقسن اوله رق عذاب شدیدینه معروض قاهره رق مادام الحیات ناسزا بر جزا کورورلردی . بوکون جمعیات مدینه نك بوکی بچاره لری مغدور ومعذور کورمسی حقیقه اخلاق اجتماعیه جه — جمله سیائنه رغماً — برترقی مهم وقوعه کله بیلش اولدینی اثبات ایدر . بوکون نمالك متعنه ده اطفال ملقوطة وایتام ایچون یاییلان مؤسسائك عددی كیتدكجه آرتقمده دره

بوترقی اطفال ملقوطة نكده اولسبتده تزايد ايتكمده بولونديقى كوسترسه بيله اونلری اقدار و تربیه ايتك ، رفیه حاللرینه چاره جو اولق مقصد خیرخواهانه منه معطوف اولان غیرت مستحسنه و انسانیتپروانه نك دخی عینی درجه ده یوكسلدیكى كوستیر .

یالكز شو « مرحمت اجتماعیه » نك برجماعته نه قدر آدم ، نه قدر عنصر قازانیردینی دوشونولسون .۱۰۰

اوللری فقر و سفالت الجاسیله اوروپا به برچوق قانینلر فابریقه دستكاهلرنده ، معدن اوچاقلرنده تحمیلكداز خدمتاره مجبوریت كوروبده ، طاقتلری توكنجیه قدر چالشیور ایكن اولان صاحبی اولماغه زیاده سیله غیرت ایدرلر وقضارا حامل قالسه لر بيله بهمه حال اسقاطه تثبث ایلرلردی . چوجوغنی دوشورمینار دخی ایش ائسانده اونلری برابرجه استصحاب ایدمكدارندن قولبه لرنده برکوچك همشیره نك یاخود برادر ك كفایتسز و بحر كنز اللرینه امانت ایلوب ایشلرینه شتاب ایدرلردی .

كرك اسقاط جنین مجبوریتله ، كركسه نوزادلری ، برطاقم چوجوقلر انه ترك ایدوب ساعتلرجه غیوبت یوزندن بك بویوك ضایعات وقوعه كلدیكى یواش یواش نظر دقی اشغال ایتكه باشلامش و — ظن ایدرسه م اك اول آلمانیا ده — بوفلاكت ضرورییه چاره لر دوشونولش ایدی . بوكون عمله چوجوقلری ایچون « مرضه خانه » لر ودها بوكا بكرر مؤسسات نافعه واردر . برقادین علی الصبح فابریقه به كیدركن . اضریكلی چوجوغنی منسوب اولدینی عمله و یادارمه مرضه خانه سنه ترك ایدر واقشام اوزری ایشندن عودت ایتدیكى ائشارده آیر اوبنه كوتورور . او مؤسساته موقتاً ترك ایدیلن نوزادلر باقی اوزره — خصوصی تربیه ایلرورده اولمش — دادیلر واردركه قواعد حفظ صحه یی تمامیه بیلیرلر و چوجوق تربیه سنده

احکام و شروطنه حقیقه رعایت ایدرلر، چو جو قله معین زمانلرده غداسنی ویریرلر؛ بانو یاپارلر، یاتیریرلر، او یوتورلر، آتئی دکیشدیریرلر.

بومؤسسات نافعه‌نک جماعته قازاندرینی نفوس پک مهمدر. و المانیانک آرزمان ظرفنده بودرجه تزاید و تکثیری موجب اولان اسباب اجتماعیه دن بریده بلکه بودرلو مؤسسات خیریه به وجود ویرن فکر تعاون و حسن حمایتدر. یوقسه آلمانلرک علی الانفراد هیچ برملت افرادندن مرحتلی اولدینی محققدر. بورادنده اکلاشیلیورکه امور اجتماعیه ده مرحتک صورت و معناسی تعاوندر. «اخلاقی — اجتماعی» برطاقم سیانک نه الیم مرضله سببیت ویردیکنی و اوکی امراضک دخی نه یوزدن عقامتی و نتیجه ده تناقص نفوسی موجب اولدینی دیگر بر مقاله مخصوصه ده تفصیلاتیه بسطایتدیکم زمان، معالی بالاعراض اولان بوتون بوفلاکتلرک یکدیگرلریله نه درجه لرده متلازم اولدقلمری ده ازیاده وضوح ایله تبیین ایدم جکیر. یالکز یو آنقدر ایراد ایتدیکم مثاللرله خاصه شودقیقه مهمه یی نظر ملاحظه ابرازایتک ایسترمکه، بر جماعته نفوسک ترایندی ایچون مرحت شخصیته دن زیاده فعلاً تعاونک خدتی محققدر. حسن تعاونک بر جماعتی نه درجه لرده محافظه وصیانت ایتدیکنه پک بویوک و تاریخی بر مثل اولمق اوزره ملت موسویه ذکر ایدیه بیلیر. الک اریستوقرات بر امت اولان بوقوم مقدرات سیاسی و تاریخیه سه رام اوله رق، برخیلی سفاتلره دوچار اولمش، برخیلی حقسنر ظلملر کورمش، وطنندن جدا دوشمش، یا خود تباعده مجبور اولمش، عصرلرجه اسارت چکمش، هر معرکه ده، هر مهله که ده بیکلرجه ضایعات و تلفات ویرمش ایکن، ذاتاً مفسطور بولوندوغی حسن تعاونک بویکی الیم فلاکتلر تاثیریه بوسبتون قلبک، امده تشیدی سنایه سنده، بر درجه به قدر جماعتی و مزاج اصلینسی محافظه ایدم بیلشدر. موسویلر

نفوسجه اسکی دورلر نسبتندن پك دون اولمدينی کبی ، اوج بیک اولکی اجدادنن شمائل قومیه وخصائل جنسیهجه پك فرقلی اولیان بر چوق افراده دخی مالکدرلر . بونجه ترقیات مدنییه رغماً چهره اصلی قومیتلری تغیر ایتمشد . حالبوکه اسکی یونانیلر ورومالیلرکی مثلن ممتازه وعظیمدن بوکون اثر قالمدينی « دره پیر Draper » وسائر حکما ادعا ایدیورلر . موسویلرک انموذج ومزاج قومیلرینی بودرجه لره قدر محافظه ایده یلش اولملرنده بر چوق اسباب طبیعه وتاریخیه وعوامل اجتماعیه اولدینی محقق ایسه ده حس تعاون وتناسرک بومیانده اک مهم بر سبب معنوی اولدینی ده - تحقیق ایدنلرجه - ثابت اولیور .

هر برینی بررغریبه تاریخیه کبی تاقی ایده بیله حکمز بو حادثات عظیمه ده مندرج اولان سر حکمت عجا نه در ؟ . سبب نه درکه مدنیتله - ازمنه قدیمه ده - عدیلی نابود برملت منقرض اولسون ، مغربی ، ایکی بیک سندن زیاده بر مدنیه بلا فاصله ملل متأخره نك عربی مدنیتی حکمنده بولونسونده بونجه کالات ، ناشر مدنیت اولان او ملتی محو اولمقدن قورناره مسین ! سبب نه درکه سطوت و قوتیه بر زمانلر حاکم عالم اولش اولان رومالیلر بوقوت خارق العاده لرینه رغماً کلیاً مضعجل اوله بیلسینلر ؟ .

بو مهم سؤاللر فلسفه تاریخک هنوز لایقیه حل ، ایده مدیکی عقد معضله دندر . بنده بوراده بومسئله لری تحلیله چالشیه - حتم ؛ اولنری یالکز بر مثال مهم اولقی اوزره قارئینک نظر تأمانه عرض ایتم . بشته بروقت بلیکه بونلری ده موضوع بحث ایده بیایر . بوراده بو حادثات مهمه بی عرض ایتمکله کوسترمک ایستدم که برملک قوقی مطلقاً طول حیاتی کافل اوله میور ، فصلی که اشخاص ایچین دخی بو حقیقت مهمه مشهودات مسلمه دندر .

بن بونک ضدی اولان حادثه بی یعنی موسوی ملتک بونجه فلا کتاره

قارشی مقاومت ایده‌یلمش اولسی مسئله‌سی من جهة تتبع ایتک ایسترم . صدد بخمزه داخل اولان بودر . بوکیفیتک برچوق اسبابی اولدینی - قبل التدقیق بیله - عقلاً مسلم ایسه‌ده ظن ایدیورم که موسویلرک حالا بقاسنی کافل و حیات اجتماعی‌لرینک دوامنی موجب اولان مؤثراندن بری ، بلکه برنجینی بوجاعات افرادی آرم‌سند فکرتعاونک پک قوی بر رابطه ضرورتندر جایگیر بولونمش اولسیدر . اوندن ماعدا بر موسوی هر نروده یشامغه مجبور اولورسه اولسون ، بولوندینی محیط اجتماعی‌یه کندینی پک قولای و پک این اویدوره بیلکله برابر قومیتی تمیز ایدن خصائل عرقینهک هیچ برنی غایب ایتمه‌جک درجه‌ده دخی محافظه‌کار طاورانه‌ییلیر . بوده - ظن ایدرسیم - فطرت شخصیه‌یی هر آن تغییره منهمک اولان عوامل مختلفه‌یه قارشی وجداتی و طبیعیت اصلیه‌سی وقایه ایدمه‌ییله‌جک بر مقاومت معنویه مالک اولسندن ایلری کلیور . یعنی - مقدمه مقاله‌ده عرضی ایتدیکم وجهله - خصائل عرقیه و اصلیه‌سی‌ده تمایلات شخصیه‌سنه غالب بر ملتدر .

وقوعات بشریه و تاریخیه‌ده و علی‌العموم حادثانده تسلسل اسبابه نهایت یوقدر . بناء علیه موسویلرده مثال اوله‌رق عرض ایتدیکم اسباب مقاومتک‌ده آیری آیری برچوق سبیلری اولدینی - بعد التحقیق - اکلاییلیر . مثلاً شرائت قومیه حی ایله جسیات دینه‌ک بونده نه درجه‌لره قدر دخلی اولدینی جای مطالعه‌در . اوندن ماعدا بر جماعتی مدت مدیده آماج فلاکت ایدن مقدرات تاریخیه‌ک او جماعت افرادی آرم‌سند . بالضروره - قوتلی رحس تعاون اویاندیردینی‌ده وجوه و امثله عیدیه‌سیله ثابت اولور . حیثیت سیاسیه‌سی ضایع ایدن برملتک طوبراغه باغلی قالمقندن زیاده تجارتیه ، صرافلغه میال اولدینی و قیمتده آغیر یوکنده خفیف ماللری

تر جمع ايتديكى وقتىنى اوطوردىنى يردە بىكە مېوب آرامغە وزەدە ايسە بولغە تشبث ايلەرك دائماً اختيار سفر ايدەكلىدىكى دە اسبابىلە معلوم اولان حقايق پىسقولۇزىيە دندىر .

بومثالردن بر قاج وجهلە استفادە ايدە بيليرز . اولاً : فكىر تعاونك مطلقا تشكىلات و تأسيسات مدنيه ايله صيقى صيقى يە علاقەدار اولدىقنى اذعان ايدىركە بۇدە جماعت بشريەك اخلاقجە اوتىليتاريزمدن ايلرى كيدەمدىكىنى واشخاصدە تجلى ايدىن صرحت و شفقت درجەسى بولەمدىقنى كوستيرىر . امور اجتماعيەدە معاملات اخلاقىكە اساس و نقطۂ استنادى عمومك منافع مشتركە سىدىر . برجماعتك درجۂ اخلاقىيە ، بز ، معاملات عمومىيەسندە كورە چىكمز فكىر تعاون ايله اولچەبىلە چىكز .

ثانياً : فكىر تعاون مؤسسات مدنيه و روابط تجاريه ايله آرتدىنى كېي «حس تعاون» دە عمومى فلاكتلر ، جمعيت افرادندن هر برىنك وجداتى استىلا ايدىن حقيقى ويا وهمى قورقۇلر ايله كسب شدت و قوت ايدىيور . بو حقيقى دە بعض مثاللرى تدقيق ايله استىتاج ايتدكدن صوكرە تاريحك برچوق معماليىنى ، برچوق غرائب و قوعاىنى ، فى برسياق نظارلە بروجە معقول اوزرە تعريف ايدە بيليرز . فرضا قرون و سطادە بوتون اوروپايە عارضى اولان مسكنت فكريە واجتماعيەك ، هېچ بر صورتلە تداويسى قابل اولەمدىنى حالە ، عموم فلاكتلر و - «قاملدە مولن» ك پاك محق اولان ادعاسىجە - بار بار هجومى مسئلهسك خلقە نصل تازە حيات و يردىكىنى براز عقلە يقين بر صورتدە ايضاح ايدە بيليرز . ديمك بويوك فلاكتلر ، برملك روابط عمومىيەسى قىروب افرادىنى پریشان ايدەك درجەدە سىوء تاثير ايتىرسە بلىكە كندى مسكنتى ايله وھن اجتماعىيە دوشوب تلف اولەبىلەك برملتى اوياندىروب كندىنە كىرە بيلير ،

اوکا تازه حیات ویرمبایر .

ایشته بوصوک حقیقی بر باشقه مقاله مده انقلاب اخریمزه تطبیق ایله
مطالعه ایده رک جماعت عثمانیه بی بر موت محققدن تورناران اسبابی مناقشه
و ممکن اولدینی قدر ابراز ایتمک ایسترم .

تعاونک بر ملت نه قدر نفوس وقوت و بناء علیه ثروت و حیثیت
قازاندردیغنی ، اخلاق سزلق یوزندن نه قدر خسته لقلر تولد ایتدیکنی
و جماعتک امراض ذاتیه و اصلیه سندن معدود اولان فقر و سفالت و فحش
و ردائت کی تداوی و ازاله سی قابل اوله میسان بوکی بو یوک بلالرك
« انائیت » ایله مناسبات اخلاقیه مزك موازنه سزلیکی ایله نه صمیمی مناسباتی
اولدینی ده بر باب مخصوص ده ایضاح ایده جکم .

رضا نوفیس